

UDK: 339.92(510)(54)
Bibliid 0543-3657, 67 (2016)
God. LXVII, br. 1162-1163, str. 153-165
Pregledni članak
Primljen: 8.10.2015.

Dr Pero PETROVIĆ¹
Dr Milenko DŽELETOVIĆ²

Indija i Kina u novom svetskom ekonomskom poretku

SAŽETAK

Tokom druge polovine XX veka Indija i Kina su više bili rivali nego partneri. Početkom XXI veka situacija se iz korena promenila tako da su ove dve zemlje više ekonomski i politički partneri nego li rivali na bilo kom polju. Indija i Kina projektuju svoje odnose da u budućnosti žive kao dobri susedi odnosno partneri. Odnosi između dve zemlje izazivaju globalnu pažnju. U toku je jedna postojana redistribucija svetske ekonomske i političke moći sa globalnog zapada na globalni istok, pri čemu su u glavnoj ulozi upravo ova dva azijska džina. Reč je o dve posebne civilizacije, sa dugom istorijom i nesumnjivim ambicijama da postanu i nezaobilazni akteri globalne politike. U tom procesu ove dve države sve više sarađuju a sve manje se sukobljavaju, kao što je to bilo u prošlosti.

Ključne reči: Indija, Kina, partneri, razvoj, odnosi, redistribucija, svet.

Uvod

Sve veći i intenzivniji nivo saradnje dve velike azijske zemlje izaziva i veliku pozornost (s odobravanjem ili brigom) brojnih, ne samo azijskih, zemalja.

¹ Prof. dr Pero Petrović, naučni savetnik, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd. E-mail: pera@diplomacy.bg.ac.rs

Rad predstavlja deo naučnog projekta „Srbija u savremenim međunarodnim odnosima: Strateški pravci razvoja i učvršćivanja položaja Srbije u međunarodnim integrativnim procesima - spoljnopolički, međunarodni ekonomski, pravni i bezbednosni aspekti“, finansiranog od strane Ministarstva nauke i tehnološkog razvoja Vlade Republike Srbije (evidencioni broj: 179029), a realizuje se u Institutu za međunarodnu politiku i privredu u periodu od 2011. do 2016. godine.

² Prof. dr Milenko Dzeletović, Fakultet bezbednosti, Beograd. E-mail: milenkodz@telekom.rs (Predsednik Ekonomskog saveta SNS-a).

Rastuća saradnja na ekonomskom i finansijskom planu naziva se i "ples azijskih džinova". Međutim, odnosi dve velike azijske države Kine i Indije nikad u XX veku nisu bili idilični. U prvom planu bili su politički nesporazumi, ideološke barijere, teritorijalne pretenzije, i drugi slučajevi koji su, s vremena na vreme, izazivali tenzije u njihovim odnosima. U ovom XXI veku i Indija i Kina, koje zajedno imaju 2,6 milijardi stanovnika, žele da okončaju eru takvih "turbulentnih" odnosa. Sada se u prvi plan, s pravom, nameću efikasniji ekonomski odnosi za koje se smatra da dve zemlje mogu najbolje da sarađuju. U 2014. godini ove zemlje su potpisale sporazum o ekonomskoj i trgovinskoj saradnji vredan preko 22 milijarde dolara. Sporazumima je obuhvaćeno više delatnosti, odnosno grana industrija, uključujući obnovljivu energiju, finansijski sektor, infrastrukture, telekomunikacije, luke, aerodrome i druge razvojne projekte.³ Osim političke ove dve zemlje sve više iskazuju i ekonomsku moć, koja je u neprestanom narastanju. Neosporno da su ove dve moći međuzavisne i da jedna "hrani" drugu.

Razvoj Indije

Razvoj Indije u svakom pogledu je očigledan, sveobuhvatan i odvija se u kontinuitetu na brojnim društvenim i ekonomskim poljima. Smatra se da savremena Indija predstavlja originalnu, dinamičnu i najmnogoljudniju svetsku demokratiju.⁴ Sa prosečnom godišnjom stopom rasta BDP-a od 5,8 odsto tokom protekle više od dve decenije Indija se svrstala među najbrže (najdinamičnije) rastuće ekonomije sveta, prema nominalnom BDP-u (u 2013. godini je bio 1.842 milijarde dolara), Indija se nalazila na 11. mestu svetske rang liste, a prema paritetu kupovne moći BDP-a je, 2013. godine, iznosio 4.962 milijarde dolara, što indijsku privredu, već sada, čini trećom ekonomijom u svetu.⁵ U poslednje dve godine (2014-2015) privreda Indije raste brže od privrede Kine, te prema najnovijim procenama (februar 2015) treća po veličini svetska ekonomija na sigurnom je putu da, po opsegu i tempu ekspanzije, nadmaši prvu. Pripremajući se za novu fiskalnu godinu, koja tamo počinje 1.aprila, indijska vlada objavila je nove projekcije rasta koje je svrstavaju među „visokoletače“ globalne ekonomije i stavljaju u ulogu predvodnika jata dinamičkih privreda.⁶ Za 2015. predviđen je rast do 8,5

³ Bred Bonner, (2015), *Make Way, World India Is one the Move*, Cristian Science Monitor, pristupljeno: 15.07. 2015.

⁴ Michael J. Brown, (1994), *Modern India: The Origins of an Asian Democracy.*, The Short Oxford History of the Moden World (2nd ed.), Oxford University Press.

⁵ New Global Poverty Estimates – What It Means for India, World Bank, pristupljeno 23.07. 2015. godine.

⁶ Pošto je, prethodno, metodologija izračunavanja ukupnog godišnjeg učinka ekonomije usklađena sa praksom većine industrijalizovanih zemalja, pokazalo se da su indijska ostvarenja i potencijali znatno veći nego što su to pokazivali dosadašnji brojevi odnosno

odsto i ako se to realizuje Indija će po tempu ekonomske ekspanzije, u ovoj kalendarskoj godini, prvi put nadmašiti Kinu. Treća po veličini svetska ekonomija (i prema projekciji MMF-a iz oktobra 2014. godine) time postaje dinamičnija od prve, a to je od 2014. godine Kina, koja je po istom izvoru, mereno metodologijom „pariteta kupovne moći“, u 2014. godini pretekla SAD. Kineski privredni rast za 2015. godinu projektovan je na sedam odsto, a u kontekstu sazrevanja i generalnog usporavanja “pregrejane” kineske ekonomije. Po svojoj ekspanziji Indija se izdvaja i od ostalih zemalja članica BRIKS-a, odnosno rasta tih privreda koje su u neprestanom usponu (s obzirom da je Brazil zaglavljen u stagflaciji, a Rusija u recesiji zbog visoke cene glavnog izvoznog artikla, nafte, i negativnog dejstva zapadnih sankcija). Pri tome treba imati u vidu da je jeftina nafta (Indija uvozi 75 odsto svoje potrošnje) istinski poklon njenoj ekonomiji, prema nekim procenama vredan čak 50 milijardi dolara. Dakle, ako bi ove cene ostale na sadašnjem nivou Indija bi mogla da ubrza privredni rast i na preko 10 odsto godišnje i time postane lokomotiva globalne privrede, odnosno privreda sa najvišom godišnjom stopom rasta, u kontinuitetu više godina. Indija će se, verovatno, naći među 10 najvećih berzanskih (finansijskih) tržišta u razvoju kada FED, prvi put u poslednjih deset godina, krajem 2015. godine podigne kamatne stope izražene na godišnjem nivou.⁷ Najveći deo narastajućeg deficita tekućih plaćanja Indije (koji dosta opterećuje indijsku privredu), finansira se kroz doznake iz inostranstva, a ne prilivom investicija, dok su SAD i Kina, najveće izvozno tržište Indije. Indija ima najbrže rastući sektor telekomunikacija na svetu. Tokom 2011. i 2012. godine Indija je dobila 227 miliona novih korisnika telekomunikacionih usluga, a već u prvom tromesečju 2013. godine prestigla je Japan i postala treće po veličini tržište “pametnih” telefona posle Kine i SAD-a, sa tendencijom daljeg ubrzanog rasta. Na primer, u Indiji se nalazi sedam od petnaest najvećih svetskih kompanija u oblasti informacionih tehnologija koje se bave *outsourcing*-om, što je Indiju već 2009. godine svrstalo na drugo mesto u svetu odmah iza SAD-a, a u tome je odavno pretekla razvijene evropske zemlje.⁸ Indijski potencijali su svakako veliki, ali i prepreke su velike na putu njihove realizacije. Od predimenzionirane i tromer birokratije preko zastarelih i potrebama ekonomije neadekvatnih zakona, preterane regulative, loše infrastrukture, do zastoja na administrativnim granicama 27 saveznih država, što ima negativan odraz na nivo konkurentnosti indijske privrede. Međutim, indijska privreda ide dalje u sveuhvatne reforme, tako da je i najnoviji državni budžet reformski orijentisan. U njemu se veliki naglasak stavlja na proširenje i obnovu

indiktori. Tekući rast je tako revidiran sa 4,7 na 6,9 odsto, dok su prognoze za fiskalnu 2015. godinu umesto 7,4 sada projektovane na između 8,1 i 8,5 odsto.

⁷ Fedovo podizanje REPO stope, koje je nastupilo u septembru 2015. godine, stavilo je tačku na deceniju niskih kamatnih stopa u SAD-u, koje su podstakle tražnju za rizičnijim aktivama.

⁸ C. Talbolt, Asher, C.B., (2010), *India Before Europe* (1st. ed.), Cambridge University Press.

infrastrukture: za puteve, pruge, luke, aerodrome, i dr. Predviđa se da će ukupne investicije u infrastrukturu u 2015. godini iznositi preko 11 milijardi dolara. To što će indijska ekonomija rasti brže od kineske ne znači, međutim, da će je i preteći: BDP Indije (7,2 biliona dolara u 2014. godini) višestruko je manji od kineskog (117,6 biliona) – pa bi za dostizanje, s obzirom da Kina neće stajati u mestu, bile potrebne decenije. Ukupni budžet Indije za fiskalnu 2015. godinu projektovan je na 287 milijardi dolara, i za 5,7 odsto je veći od prošlogodišnjeg, uz deficit od 3,8 odsto BDP-a koji je za 0,2 odsto manji nego 2014. godine.⁹

Time konkurentnost indijske privrede raste pošto domaći proizvodi u inostranstvu postaju jeftiniji, a uvozni skuplji. Tada i druge države, a u cilju zaštite svoje konkurentnosti, postupaju na isti način, te pokretači valutnog rata moraju ponoviti postupak, što dovodi do prevelike količine novca na tržištu, što vrlo brzo dovodi do višeg nivoa inflacije koja smanjuje produktivnost i standard što može, zbog socijalnih nemira, opet dovesti do smanjenja konkurentnosti koja se odnosi na te zemlje.¹⁰ Čim inflacija, naročito u velikim ekonomijama, znatnije poraste štediše povlače štednju i kupuju devize što dovodi do još veće devalvacije i naglog ubrzanja inflacije, naročito u privredno slabijim državama. Svakako da ekonomska politika koju vodi Indija to treba da ima u vidu te da se prilagođava situaciji na globalnom finansijskom tržištu. Stoga treba imati u vidu da je Indija druga po redu zemlja u svetu u pogledu poverenja u državne institucije, navedeno je u izveštaju Edelmana, najveće svetske firme za odnose sa javnošću. U anketi 27 zemalja među ljudima sa visokim obrazovanjem utvrđeno je da je poverenje u institucije u Indiji naglo poraslo u 2015. godini i da iznosi 79 procenata (na prvom mestu su Ujedinjeni Arapski Emirati sa 84 odsto), sa tendencijom daljeg rasta.¹¹ Privreda Indije će, prema procenama Međunarodnog monetarnog fonda (MMF), verovatno u 2015. godini ostvariti rast od 7,5 odsto, čime će nadmašiti rast od prethodne godine od 7,3 odsto, koji je do tada bio najveći u regionu i u zemljama BRIKS-a.

Razvoj Kine

Privreda Kine je već više od trideset godina u silnom zamahu beležeći godinama visoke stope rasta, tako da je, početkom 2015. godine, postala prva ekonomija sveta. Sve veće angažovanje Kine na međunarodnom planu, devalvacija juana (zbog povećanja izvoza) i kineski lov “na odbegle lisice” (korumpirane funkcionere) dovele su do toga da se o Kini govori kao o

⁹ World Bank, Annual Report, 2014. pristupljeno 11.07. 2015

¹⁰ Pero Petrović, 2014, *Međunarodne finansije u novoj arhitekturi*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, str. 112.

¹¹ Susan Bose and Artur Jalal, (2011), *Modern South Asia History, Culture, Political Economy* (3rd ed.) Routledge.

pritajenoj sili i moći „crvenog zmaja“. Sredinom avgusta 2015. godine Narodna banka Kine je dodatno oborila vrednost juana (za 1,6 odsto u odnosu na američki dolar) samo dan nakon što je objavila jednokratnu devaluaciju nacionalne valute (1,9 odsto) sa ciljem jačanja uloge tržišta u određivanju kursa monete druge najjače ekonomije sveta. Odluka o radikalnoj devaluaciji juana usledila je u situaciji kada kineskoj ekonomiji preti najveći pad privrednog rasta u poslednjih 25 godina, zbog čega berze sumnjaju da se Kina pridružila neobjavljenom „globalnom ratu valuta“. Dakle, neočekivana devaluacija juana, a potom i „korekcija“, izazvali su različite reakcije na više strana: izvesnu paniku na finansijskim berzama, opreznu podršku MMF-a, uzdržanu reakciju SAD-a, ali i nezadovoljstvo američkih finansijera. Najpre, osetljive berze svih azijskih poslovnih partnera Kine (od Indonezije i Malezije, do Australije, Južne Koreje, Tajlanda i Novog Zelanda) odmah su zabeležile novi pad vrednosti akcija i domaćih valuta. Strmoglavni pad vrednosti akcija brzo se razlio u Evropi, pa su nemački proizvođači automobila i industrija luksuzne robe stoga, zabeležili najveći pad vrednosti akcija zbog osetnog poskupljenja proizvoda koji isporučuju na kinesko tržište. Međutim, s obzirom na međunarodne i kineske finansijske prilike, za sada, nema osnove za kontinuirani pad deviznog kursa juana, smatraju kineski finansijski eksperti, mada je ovo najveća pojedinačna devaluacija juana još od 1994. godine. Stoga američki stručnjaci smatraju da osetna devaluacija juana unosi pretnju deflacije globalnoj ekonomiji. S druge strane, Kina smatra da su ove promene još jedan korak prema većoj ulozi tržišta u određivanju kursa svoje nacionalne valute. SAD i Japan su najveći protivnici ideje da kineski novac bude uvršten u globalnu „korpu valuta“. Svetski finansijski krugovi smatraju da je povećanje kineskih zlatnih rezervi, s jedne strane, i podsticaj tržišnom formiranju vrednosti nacionalne valute (na čemu takođe insistira i MMF), deo strategije kineskih finansijskih stručnjaka u cilju internacionalizacije juana. Kineska ekonomija je ogromna, jedna od najvećih na svetu, nema gotovo nijedne nacionalne ekonomije da nije s njom povezana mnogostrukim vezama spoljne trgovine i investicijama. Zato je toliko značajno šta se na njenom tržištu kapitala događa, jer to tržište odslkava stanje cele privrede.

Pregled br. 1. Najvažniji pokazatelji kineske ekonomije

R. br.	Pokazatelj	Indikator
1.	Privredni rast	sedam odsto godišnje
2.	Inflacija	1,4 odsto
3.	Javni dug	45 odsto BDP
4.	Državne rezerve	3.690 milijardi dolara
5.	SHIBOR (pandan za LIBOR i EURIBOR)	1,879 procenata
6.	PDV	6 procenata, a 3 odnosno 4 posto za mala i srednja preduzeća. Mikro firme oslobođene poreza.
7.	Među 500 najvećih kompanija	106 iz Kine, 128 iz SAD, i 54 iz Japana.
8.	jedan dolar vredi 6,4 juana	01.09.2015 godine

Izvor: Eurostat, 02.09.2015.

Među 500 najvećih kineskih kompanija i dalje je veći broj državnih nego privatnih, ali raste broj privatnih. Potom SHIBOR (SHANGHAI INTERBANK OF FRED RATE) je na visokom nivou od 1,879 procenata, što je dokaz da Kina štampa manje novca bez pokrića. Nastojanje Kine da uđe na evropsko tržište tumači se kao još jedan od znakova otvaranja ovog industrijskog džina prema svetu. U tom kontekstu globalnu pažnju je, u poslednje vreme, najviše privuklo osnivanje Azijske banke za investicije u infrastrukturi (AIIB). Krajem 2014. godine prdstavnici 21 zemlje potpisali su osnivački memorandum o uspostavljanju ove banke (do sredine 2015. godine ukupno je bilo 57 osnivača, među kojima je 37 zemalja regiona i 20 van njega, od toga 18 evropskih). AIIB je dobio podršku Svetske banke, Azijske razvojne banke i drugih međunarodnih banaka za razvoj, kako na univerzalnom tako i na regionalnom nivou. U velikoj meri kineska privreda zavisi od trgovine morima i okeanima, te su pomorski putevi izuzetno značajni za kinesku privredu. Kina uvozi ogromne količine sirovina, ali i izvozi velike količine gotove robe, pre svega u SAD. Kineski izvoz ide najvećim delom preko luka u Šangaju i Hongkongu. Kineska centralna banka je sredinom 2015. godine da bi stimulisala kinesku posustalu privredu uvela nove mere, od kojih su dve najznačajnije: snižavanje kamatnih stopa i nivoa obaveznih rezervi. Obe mere su zamišljene kao mogući stimulans privredi jer teorijski povećavaju količinu novca koje banke mogu da izdvajaju za kredite i višenamenske pozajmice. Osim toga, uloga Kine u razvoju Istočne i Centralne Evrope povećava se svake godine. Jedinostveni tržišni potencijal i geografske prednosti Srednje i Istočne Evrope, izgrađeni i planirni infrastrukturni

projekti i raznoliki mehanizmi saradnje između Kine i ove grupe evropskih zemalja zajedno postavljaju realističan temelj za uspostavljanje Ekonomskog pojasa Puta svile. Kina ima tri moguća pristupa u pogledu Ekonomskog pojasa Puta svile:¹² model razvoja u etapama, model razvoja koridora i model jednakog razvoja Istoka i Zapada. Izbor jednog od tri navedena pristupa imaće značajnih posledica po način na koji bi zemlje Srednje i Istočne Evrope mogle da formulišu budući odnos sa Kinom.

Ekonomska saradnja

Kina u svom spoljnopolitičkom angažmanu primenjuje različite modele ekonomske saradnje, u zavisnosti koje su zemlje ili grupacije zemalja u pitanju. Na primer, primena regionalnog pristupa u vidu jačanja odnosa sa zemljama Srednje i Istočne Evrope „može se smatrati probijem kineske spoljne politike i u ovom delu sveta.“¹³ U drugim slučajevima primenjuju se i drugi modeli ekonomske saradnje. Uglavnom, tokom druge decenije XX veka ekonomska saradnja Indije i Kine se sve više intenzivira, a poslovne veze postaju sve šire. Indija je, pre svega, zainteresovana za kineske investicije u infrastrukturu. S druge strane, Kina je nestrpljiva da angažuje višak svojih finansijskih (4.000 milijardi dolara) rezervi i proizvodnih kapaciteta, kako bi amortizovala primetno usporavanje ekonomskog rasta koje postaje neizbežno sa „sazrevanjem“ njene privrede. S druge strane, indijska preokupacija je i da se smanji trgovinski deficit od oko 40 milijardi dolara (2014. godine) u ukupnoj razmeni od preko 70 milijardi dolara. Kina je ovom problemu izašla u susret indijskoj strani pristavši da se osnuje zajednička operativna grupa za ovaj problem (sredinom 2015. godine u Pekingju je potpisano ukupno 24 sporazuma o raznim aspektima saradnje, a u Delhiju je 2014. godine potpisano 12 sporazuma). S druge strane, treba imati u vidu da ove dve zemlje nesmetano saraduju u BRIKS-u, grupaciji koja obuhvata pet ekonomija u usponu. Partneri su (na kinesku inicijativu) i u novoosnovnoj Azijskoj infrastrukturnoj investicionoj banci (AIIB), što navodi na zaključak da Indija i Kina u svojim odnosima, u stvari, primenjuju formulu koja je već razrađena u odnosima Kine i Amerike:¹⁴ istovremeno rivalstvo i partnerstvo. Osim toga, treba imati u vidu da Indiji mnogo zaziru od narastajuće ekonomske saradnje Kine i Pakistana, te ona i sa svoje strane proširuje ekonomsku saradnju sa Iranom i drugim zemljama u regionu. Obe privrede su i pored svetske ekonomske krize u

¹² Zuokui Liu, The role of Central and Eastern Europe in the building of silk road economic belt, *Međunarodni problemi*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, br. 2-3/2015, str. 195.

¹³ Tiaping Kong, 16+1 Cooperation Framework: Genesis, Characteristics and prospect, *Međunarodni problemi*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, br. 2-3/2015, str. 185.

¹⁴ *Politika*, dnevni list, Beograd, 18. maj 2015, str. 4.

velikom zamahu. Tako, na primer, osam među deset indijskih biznismena koji očekuju privredni rast, takođe, planiraju da zaposle više radnika u narednih pet godina. Očekuje se da to povećanje iznese u proseku jednu trećinu u odnosu na broj sada zaposlenih u kompanijama čiji su rukovodioci anketirani.¹⁵ Prema predviđanjima OECD prosečni globalni privredni rast u narednih pet decenija, odnosno do 2060. godine, bio bi oko tri odsto, a Kina i Indija će do tada u ekonomskom pogledu preteći SAD, koje će se naći na trećem mestu (ispred Brazila). Predviđa se da će bruto društveni proizvod Azije povećati za 18 odsto (a zemalja u usponu za 28 odsto), čime će preuzeti vodeću ulogu u svetskoj ekonomiji.¹⁶ Potom se predviđa da će udeo Kine i Indije u ukupnom svetskom BDP-u dostići 50 odsto, a eurozone će biti dvostruko smanjen i sveden na tri odsto, te SAD-a sa 23 odsto u 2014. godini na 16 odsto. U Kini i Indiji BDP po glavi stanovnika 2060. godine biće usedmostručen, zahvaljujući povećanju produktivnosti i višem stepenu obrazovanosti nacija, odnosno višem stepenu razvoja. U budućnosti saradnja ove dve velike ekonomije zasnivaće se na više faktora, od kojih su najznačajniji:¹⁷ povećani nivo obrazovanosti i obučenosti radne snage, otvorenosti nacionalnih ekonomija, izgrađenosti institucija, unapređivanja efikasne fiskalne politike, kao i podizanju nivoa državne regulacije i populacije. Zatim će obe zemlje naročitu pažnju usmeravati ka poboljšanju sledećih indikatora svojih privreda, posmatrajući svetski nivo: globalna konkurentnost, tržišna kreativnost, razvijenost bankarskog sistema, poslovnu kreativnost i inovativnost.

Neslaganja Indije i Kine

Tokom dugogodišnje istorije ove dve zemlje su imale (i još uvek imaju) izvesna neslaganja, pre svega u političkoj, odnosno, teritorijalnoj sferi koja se odnosi na regulisanje granice. Zato se prilikom susreta lidera dve zemlje koristi termin „prineprijatelji“ u njihovim odnosima.¹⁸ Neslaganja se odnose na dugogodišnje granične sporove, koji su nasleđeni još pre više od sto godina, za vreme kad ni Kina niti Indija nisu „crtale“ svoje granice. Naime, teritorijalni spor zbog kojeg su dve zemlje u jesen 1962. godine vodile jednomesečni pogranični rat nije ni blizu toga da bude rešen. Razlog je indijsko-kinesko sporenje oko granice, koja je duga čak 4.000 kilometara (pri čemu je problematično samo 2.000), jeste što je ona definisana u pregovorima

¹⁵ Jung Alamgir, (2014), *India s Open Economy, Rivarly, Continuity*. Taylor&Francis.

¹⁶ *The World in 2050: The Accelerating Shift of Global Economic Power: Challenges and Opportunities*, Pricewaterhouse Coopers, January 2011, Pristupljeno: 23.07. 2011.

¹⁷ Romila Thapar, (2013), *Pengium history of early India: from the origines to A.D. 1300*, Pengium Books., pristupljeno: 19.02. 2015.

¹⁸ Na primer, u Indiji mediji smatraju da su na kineskoj nacionalnoj televiziji izvršili „kartografsku agresiju“ prikazavši mapu na kojoj je deo indijske države Aranučal Pradeš prikazan kao „južni Tibet“.

vođenim 1913-1914. godine između britanske kolonijalne uprave u Indiji i tadašnje vlade Tibeta (koja je nezavisnost proglasila 1913. godine), dok se s tim nije saglasila i tadašnja republikanska Kina (Tibet je postao deo Kine, sa statusom autonomnog regiona, 1951. godine). Rat vođen 1962. godine Indija je izgubila, u Arnučal Pradešu (saveznoj državi koja je teritorijalno velika koliko i Srbija, ali ima samo 1,4 miliona stanovnika) i uspostavljena je „linija aktuelne kontrole“, te je Kina nastavila da najveći sporni deo teritorije, pa povremeno i deo Arnučal Pradeša, tretira kao „jug Tibeta“ odnosno kao svoj integralni deo. Na to je Indijce podsetila i kratkotrajnim upadom preko „linije kontrole“ prilikom posete predsednika Indije ovoj saveznoj državi.¹⁹

Zvaničan kineski stav je, i dalje, da je Indija okupirala 38.000 kvadratnih kilometara (od oko 90.000) teritorije Aranučala, dok Indijci godinama tvrde da je Kina prisvojila 38.000 kvadratnih kilometara. Uprkos ovome, bilateralni odnosi su poslednjih godina dosta poboljšani, i obe strane se sa ovim teritorijalnim sporom suočavaju „sa strateškim strpljenjem i zrelošću“ koje se demonstrira skoro svaki dan.²⁰Obe države su istovremeno u svojevrsnom „geopolitičkom plesu“ nastojeći da realizuju svoje suštinske nacionalne interese i ambicije. Indija je, s duge strane, zabrinuta zbog narastajućeg kineskog uticaja u regionu.²¹ Kina je sve prisutnija u Mjanmaru (Burma), Bangladešu, Šri Lanki i Nepal. Na geopolitičkom planu, Indija se dotle приметно svrstava sa azijskim zemljama koje strahuju od prevelike kineske moći: Japanom, Južnom Korejom i Vijetnamom. Osim toga, kinezi ulaze u niz poslovnih aranžmana sa Pakistanom za koji Indijci smatraju da im je neprijateljska zemlja.²² Saradnja Kine i Pakistana je naročito proširena po osnovu dva kineska projekta: Putu svile i Pomorskom putu svile. Te projekte, u koje je Kina uključila tridesetak zemalja (od toga i više evropskih), nastoji da realizuje do 2020. godine kako bi otvorila put svojoj robi za brži i lakši plasman.

Indija i Novi put svile

Ekonomisti i političari ne treba da su u dilemi - ekonomski pojas novog puta svile predstavlja kineski prodor na zapad ali i odgovor na azijske

¹⁹ Tada je indijskom ambasadoru u Pekingu uručena protesna nota, u kojoj je poručeno da poseta „podriva kineski teritorijalni suverenitet, prava i interese“.

²⁰ Na primer, to je Indija pokazala smanjivši na pola specijalni bataljon od 90.000 ljudi koji je prethodna vlada 2013. godine osnovala specijalno za odbranu teritorije Aranučal Pradeša.

²¹ U fokusu je, pri tome, kineska bliskost sa indijskim arhineprijteljem Pakistanom, preko čije teritorije Kina namerava da izgradi putni koridor do obale Arapskog mora, odnosno Indijskog okeana (luka bi bila Gvadar, relativno blizu granice sa Iranom), pri čemu jedan deo trase prelazi preko teritorije zbog koje su Indija i Pakistan vodili tri rata. Da bi parirala tome, Indija planira da izgradi luku u iranskom regionu Čabahar, na sličnom odstojanju od granice sa Pakistanom.

²² Na primer, sredinom 2015. godine otvorena je prva solarna elektrana koju su u Pakistanu podigli Kinezi, a koji pati od teških energetske nestašice i restrikcija struje.

izazove. Uostalom, ciljevi ekonomskog pojasa novog puta svile su:²³ ublažavanje političkog nezadovoljstva lokalnog stanovništva u pokrajini Sindangu, osiguranje energetske bezbednosti Kine, stvaranje alternativnog kopnenog puta za transport kineske robe, stvaranje miroljubive klime u regionu. Pri tome, imajući u vidu razvoj indijsko-kineskih odnosa koji se mogu okarakterisati kao istovremeno partnerstvo i rivalstvo Indija nastoji da parira kineskom projektu nazvanom novim Putem svile. S druge strane, mogućnost da Iran u dogledno vreme bude oslobođen sankcija međunarodne zajednice i bude otvoren za poslovanje sa svetom podstakla je Indiju da ubrza projekat oko koga se odavno dogovorila sa Iranom, i tako stane na put kineskom planu za pretvaranje indijskog rivala Pakistana u regionalno čvorište za robnu razmenu. Ugovor prema kojem će Indija podići luku u Kabaharu u jugoistočnom Iranu, dve zemlje su potpisale sredinom 2015. godine. Uz 220 kilometara dugačak drum od Kabahara do zapadnog Avganistana, u čiju je izgradnju Indija već uložila oko 100 miliona dolara, luka bi kompletirala koridor kojim bi Indija mnogo brže transportovala svoju robu do centralne Azije i Persijskog zaliva, a potom i dalje. Upravo ta, čisto ekonomska korist, bila bi dovoljan mamac, ali Indijci imaju političku računnicu jer bi se nova luka nalazila uz onu u Gvadaru, koji je sa druge strane granice u Pakistanu. Gvardarska luka je, još pre nekoliko godina, prepuštena operateru iz Kine, koja je, takođe, sredinom 2015. godine sa pakistanskom vladom potpisala ugovor o izgradnji 3.000 kilometara dugačkog drumsko-železničkog koridora koji bi tu luku povezo sa kineskim regionom Singđijangom. Koridor bi predstavljao deo kineskog Puta svile, kojim bi Kina lakše dostavljala svoje proizvode do Bliskog istoka, Afrike i Evrope, i uključivao bi cevovode za naftu i gas do Kine, odnosno njenih unutrašnjih teritorija.²⁴ Osim toga, što za Kinu nije zanemarljivo, nusefekta, celokupno ulaganje će iznositi 46 milijardi dolara, što višestruko premašuje sumu koju Pakistan dobija od SAD-a. Nevoljna da Pakistanu prepusti ulogu regionalnog lidera u transportu roba i zanemari njegovo zbližavanje sa Kinom, sa kojom takođe ima odnose vruće-hladno, Indija je požurila sa stvaranjem konkurentskog koridora koristeći napredak u pregovorima o iranskim nuklearnim kapacitetima, koji nagoveštava kraj „iranskih“ sankcija. Uostalom, da se sa Iranom moglo poslovati u proteklom periodu, luka u Kabaharu, verovatno, bi već bila izgrađena jer ta namera dveju zemalja potiče još iz 2003. godine, a obustavljena je zbog uvođenja sankcija Iranu i njegovog, neodobrenog, nuklearnog programa. Međutim, Indija je u 2014. godini najavila oživljavanje tog projekta. U međuvremenu je Iran predložio da

²³ Jasminka Simić, Ekonomski pojas novog puta svile: kineski prodor na zapad ili odgovor na azijski izazov, *Međunarodni problemi*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, br. 2-3/20015, str. 199-201.

²⁴ David Farrell, Beinhocker Ernest, (2014), *Next Big Spenders: India s Middle Class*, McKinsey&Company, pristupljeno: 22.08.2015.

potpišu sporazum o slobodnoj trgovini, čiji bi prvi korak mogla biti bescarinska zona oko Kabahara koji tek treba da se gradi.²⁵ S druge strane, prema američkom mišljenju ovakvi potezi Indije bili su prebrzi (ishitreni), te su ih upozorili da upore dinamiku sklapanja ugovora sa Iranom, sve dok se ne postigne konačan dogovor o popuštanju i ukidanju sankcija prema njemu. Međutim, treba imati u vidu da i druge zemlje, poput Rusije, sklapaju sporazume sa Iranom, učestvujući u trci za zauzimanje dobre pozicije za poslove sa Iranom čim sankcije padnu. Pa čak i amerikanci (njihove kompanije) učestvuju u toj trci.²⁶ Upravo zbog toga je Iran odbio ponudu Indije za izvorište gasa Fizard B, mada je Indija (kako tvrde iranski mediji) bila spremna da se obaveže za ulaganje u investiciju vrednu nekoliko milijardi dolara. Inače, indijski poslovni ljudi su najoptimističniji u Aziji kada su upitani o sposobnosti za ubrzani ekonomski rast, a prioritet im je da se, što brže, šire u inostranstvu.²⁷ Stoga Indiju, poslednjih desetljeća nazivaju zemljom nade i poverenja. Prema upravo objavljenoj studiji Standard Chartered, britanske multinacionalne kompanije iz oblasti bankarstva i finansijskih usluga, 97 odsto vodećih ljudi iz sveta biznisa, koji posluju u Indiji, uvereni su da će se njihovi poslovi uvećavati u narednih pet godina. Predviđena je prosečna stopa rasta prometa od 54 odsto.²⁸ S druge strane, mnogi analitičari predviđaju još ubrzaniji rast nakon niza sporazuma postignutim sa Kinom.

Zaključak

Kina i Indija su početkom XXI veka najdinamičnije globalne privrede: prva je još od 1989. rasla po prosečnoj stopi od devet odsto, dok je Indija u ovom veku, sa privrednim rasom od sedam odsto, odmah iza Kine sa velikim izgledima da tempo njenog ekonomskog razvoja već u 2015. godini nadmaši kineski. Sporazumi o dugoročnoj saradnji ove dve zemlje obuhvataju, pre svega, ekonomiju ali i oblasti nauke i tehnologije, turizma i telekomunikacija, i drugo. Kina koja ne krije da želi da postane pomorska sila, pre svega da bi na Pacifiku i u Indijskom okeanu parirala Americi, ali u regionu to izaziva i zabrinutost suseda. U stvari, Indija već duže vremena brine zbog intenziviranja kineskog prisustva u njenom susedstvu. Međutim,

²⁵ Indija je sredinom 2015. godine u Iran poslala i delegaciju koja je razgovarala o mogućim energetskim, trgovinskim i infrastrukturnim projektima i poslovima.

²⁶ Ukoliko je verovati najavi iranskog ministarstva za naftu, i Amerikanci će uskoro doći u Teheran da razmotre eventualne prilike za ulaganja u energetiku. Uostalom, Iran svakako računa na buduću veliku saradnju i zainteresovanost za svoja nalazišta nafte i prirodnog gasa, pa ne mora žuriti da prepusti prava na njih jer tek očekuju dobre ponude.

²⁷ *The Economist*, London, 25.09.2015, p. 8.

²⁸ World Bank, *Inclusive Growth and Service Delivery: Building on India's Success*, Washington, D.C. Pristupljeno: 23.08. 2015.

i pored svega ekonomska saradnja se produbljuje ali i politička jača. Obe zemlje se zbližavaju sa trećim „važnim igračem“ na svetskoj sceni i time pokazuju svoju „stratešku anatomiju“, što je još jedna potvrda da je prošlo vreme „sveta jedne sile“. U budućnosti se očekuje novo produbljivanje saradnje (i minimiziranje napetosti oko spornih pitanja) ova dva ekonomska i politička džina u Aziji koji zajedno imaju trećinu svetskog stanovništva. U svetlu globalne finansijske krize, Indija je manje izložena rastućim troškovima finansiranja u dolarima i usporavanju kineske privrede, a to su dve najveće poteškoće za finansijska tržišta u razvoju. Smatra se da je, u okviru izuzetno loših perspektiva za tržišta u razvoju, Indija relativno sigurno utočište, za razliku od drugih privreda zemalja u razvoju (npr. Brazil) čije su privrede u „slobodnom padu“ sa mnoštvom političkih briga. S obzirom na ekonomski rast Kine i Indije u narednom periodu biće povećana njihova uloga o odlučivanju o ostalim pitanjima poput klimatskih promena, globalne bezbednosti i globalne razvojne ekonomske politike.

Bibliografija

- Asher, C.B., Talbolt, C., (2010) *Before Europe* (1st. ed.), Cambridge University Press.
- Alamgir, J., (2014), *India s Open Economy, Rivalry, Continuity*. Taylor&Francis..
- Bonner, B., (2015), *Make Way, World Is one the Move*, Cristian Science Monitor, pristupljeno: 15.07. 2015.
- Bose, S., Jalal, A., (2011), *Modern South Asia History, Culture, Political Economy* (3 rd ed.) Routledge.
- Brown, J.M. (1994), *Modern India: The Origins of an Asian Democracy.*, The Short History of the Moden World (2nd ed.), Oxford University Press.
- Farrell, D., Beinhocker, E., (2014), *Next Big Spenders: India s Middle Class*, McKinsey&Company, pristupljeno: 22.08.2015.
- Kong Tiaping, 16+1 Cooperation Framework: Genesis, Characteristics and prospect, *Međunarodni problemi*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, br.2-3/20015, str.185.
- Liu, Zuokui, The role of Central and Eastern Europe in the building of silk road economic belt, *Međunarodni problemi*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, br. 2-3/20015, str. 195.
- New Global Poverty Estimates - *What It Means for India*, World Bank, pristupljeno 23.07.2015.
- Petrović, Pero, 2014, *Međunarodne finansije u novoj arhitekturi*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd.
- Politika*, dnevni list, Beograd, 18. maj 2015.

Simić, Jasminka, Ekonomski pojas novog puta svile: kineski prodor na zapad ili odgovor na azijski izazov, *Međunarodni problemi*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, br. 2-3/20015, str. 185.

Thapar, Romila, (2013), *Pengium history of early India: from the origines to A.D. 1300*, Pengium Books., pristupljeno: 19.02. 2015.

The World in 2050: The Accelerating Shift of Global Economic Power: Challenges and Opportunities, Pricewaterhouse Coopers, January 2011, Pristupljeno: 23.07. 2011.

World Bank, *Annual Report*, 2014. pristupljeno 11.07. 2015.

Pero PETROVIĆ, PhD
Milenko DŽELETOVIĆ, PhD

INDIA AND CHINA IN THE NEW WORLD ECONOMIC ORDER

ABSTRACT

During the second half of the twentieth century, India and China were more rivals rather than partners. At the beginning of the twenty-first century, the situation has radically changed so that these two countries were more economic and political partners rather than rivals in any field. India and China projected their relations in order to live as good neighbors and partners in the future. Relations between these two countries cause the global attention. There is an ongoing steady redistribution of global economic and political power from the global West to the global East, where the main roles have precisely these two Asian giants. It is about two separate civilizations with a long history, and undoubted ambition to become the indispensable actors in global politics. In the process, the two countries cooperate more and confront less, as it was in the past.

Key words: India, China, partners, development, relationships, redistribution, world.